

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 1 augustus 1992 Nummer 2

EEN AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK

In het maartnummer van Gens Nostra verscheen een artikel van de hand van drs. H. van Arkel over het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden van A.J. van der Aa, dat in de jaren 1839-1851 in dertien delen plus een aanhangsel in Gorinchem werd uitgegeven.

Het is misschien goed hier nogmaals op het grote belang van dit werk voor onze hobby te wijzen aan de hand van enige voorbeelden.

Stel u komt bij uw onderzoek iemand tegen die afkomstig zou zijn uit Hoogeveen. Voordat u zich nu met spoed naar het Rijksarchief in Assen begeeft, kan een blik in Van der Aa u mogelijk een vergeefse reis besparen. Behalve een Hoogeveen in Drenthe vermeldt Van der Aa n.l. ook een "Hoogeveen-in-Rijnland" waarvan de bewoners tot de gemeente Benthuizen behoorden en een "Hoogeveen-in-Delfland" dat in 1834 met de gemeenten Nieuwveen en Nootdorp werd verenigd.

U weet vrijwel zeker dat iemand uit uw kwartierstaat uit Mijdrecht komt. Waarom kunt u zijn of haar doop dan niet in het Rijksarchief in Utrecht vinden?

Van der Aa zegt onder "Mijdrecht" echter het volgende: "De 20 Evangelisch Luthersens die er wonen behoren tot de gemeente van Weesp; de Rooms-katholieken, die men er ruim 40 telt, behoren tot de statie van Nederhorst den Berg"

Het kan dus zeer wel de moeite lonen ook eens te gaan zoeken in het Rijksarchief in Haarlem.

Als laatste voorbeeld noem ik het probleem Leimuiden.

U bent natuurlijk geneigd om indien u iemand zoekt in Leimuiden naar het Rijksarchief in Den Haag te gaan. Dat zal in veel gevallen ook een juiste beslissing zijn. Edoch, Van der Aa noemt twee Leimuidens t.w.

"Leymuiden--Kalslagen en Bilderdam" dat in de provincie Zuid-Holland ligt en "Leymui-den-Vriesekoop" dat daar tegenaan ligt doch helaas net over de grens met de provincie Noord-Holland. Overigens zegt Van der Aa over de laatste gemeente: "De Hervormden, die 520 in getal zijn, werden tot de gemeente Leymuiden-Kalslagen en Bilderdam gerekend, welke in deze gemeente eene kerk heeft".

Er zijn natuurlijk nog veel meer voorbeelden te geven waaruit blijkt dat het raadplegen van het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden bijzonder nuttig kan zijn, maar ik neem aan dat bovenstaande voorbeelden u al overtuigd zullen hebben.

Het boek is in vrijwel alle archieven, in ons centrum in Naarden en ook in de leeszaal van sommige openbare bibliotheken aanwezig.

J.J. van Dort

BIBLIOTHEKEN IN NEDERLAND

Wij ontvingen de volgende bijdrage van ons lid de heer P.H. Schippers.

"Naar aanleiding van het verslag van de 10-minuten-avond in het eerste nummer van het afdelingsperiodiek merk ik op dat weer eens blijkt dat je eigenlijk geen afdelingsavond kunt missen; je pikt er altijd weer iets op dat je nog niet wist, of je kunt anderen iets mededelen wat zij nog niet blijken te weten.

Reagerend op de vraag betreffende schippers het volgende.

In de bibliotheek in Naarden bevindt zich een boek met de titel "Nederlandse bibliotheek- en documentatiegids". Zoals de titel al aangeeft staan hierin alle (?) in Nederland voorkomende bibliotheken en informatiecentra - van openbare bibliotheken tot bijv. bibliotheken van kloosters. In totaal staan er zo'n 2000 instellingen in aangegeven. Een uitgebreid personenregister en een nog uitgebreider onderwerpenregister (± 1800 onderwerpen) geven de lezer een idee waar hij over een bepaald onderwerp iets zou kunnen vinden. Het trefwoord "schippers" komt in dat register niet voor, doch verder speurende komen we tegen: scheepsbouw, scheepsjournalen, scheepsmotoren, scheepsportretten en scheepvaart met resp. 6, 1, 1, 1 en 7 verwijzingen naar musea, bibliotheken, enz. Een verwijzing naar "navigatie" levert nog eens 5 instellingen op waar documentatie aanwezig is.

Met het bovenstaande hoop ik velen een tip gegeven te hebben waar men mee verder kan

Wij danken de heer Schippers voor zijn bijdrage. Het zal duidelijk zijn dat het nut van dit artikel veel verder

reikt dan een mogelijke oplossing van het probleem betreffende schippers. Het toont ook nog eens aan dat in ons centrum in Naarden veel meer te vinden is dan menigeen vermoedt.

De heer J.F. van Gemund wees ons nog op het bestaan van het boekje van Cor van Someren "Terwijl mij persoon dit schrijft", dagboek van een beurtschipper op de Hollandse IJssel en de Zaan, periode 1910-1920. Een aardig "menselijk document", dat te koop is bij het (modern) antiquariaat Steven Sterk, Servetstraat, Utrecht (f 12,90).

GRAFULTUUR DOOR DE EEUWEN HEEN

Resumé van de voordracht met dia's op 26 mei 1992
gehouden door de heer F. Renssen uit Haren

De brokstukken van de muren, de zuilen en een enkele intact gebleven architraaf gingen schuil onder de klimop. Onkruid overwoekerde het terrein tot in alle uithoeken; alleen de plaats van het kerkhof was herkenbaar aan enkele grafstenen die nog boven de grond uitstaken ... een citaat uit "De naam van de roos" van Umberto Eco, waarin een oude monnik de ruïne van een abdij uit de 12e eeuw beschrijft.

Met deze inleiding gaf de spreker aan dat de grafmonumenten vaak als enige getuigenis de tijd doorstaan. In tegenstelling tot het buitenland heeft ons land nog maar weinig grafmonumenten van zeer vroege datum overgehouden. Gok recent nog zijn beroemde landgenoten zeer eenvoudig begraven, waarbij naast andere sprekende voorbeelden o.a. Anton Philips, Albert Plesman en Willem Drees genoemd worden. Anders dan vroeger, toen een begrafenis een gehele dag in beslag nam, vindt de uitvaart nu vaak in één uur tijds plaats, tussen de andere dagelijkse werkzaamheden door.

Het grafmonument, oorspronkelijk bedoeld als herinnering aan de gestorvene, wordt een geschiedkundige documentatie van de eerste orde door de vele feitelijke gegevens die erop staan. Blijft het over de eeuwen heen bestaan, dan wordt het ook een cultuurhistorisch object, waarin kunststijlen herkenbaar zijn.

Door de vele oude kerken met hun kerkhoven op de terpen of wierden in het noorden van ons land zijn daar zowel in als om deze kerken nog veel oude zerken te vinden. Maar de tijd dringt om deze te documenteren en vooral te fotograferen, want niet alleen door ruiming, maar ook door weersinvloeden gaan deze "stenen documenten" hard achteruit. Een standbeeld komt dan al gauw in een museum, een grafmonument echter zelden.

De Vereniging "De Terebinth", waar de spreker later in zijn betoog nog uitvoerig op terugkomt, trekt zich het lot aan van deze oude monumenten, maar tracht ook een betere nieuwe grafcultuur tot stand te brengen. Het adres van de vereniging luidt: 1e Daalsedijk 240, 3513 TK Utrecht.

De heer Renssen laat vervolgens aan de hand van dia's de grafcultuur in de loop der eeuwen zien met enkele kunsthistorische hoogtepunten.

Daarna komen de diverse onderdelen van het grafmonument aan de orde, zoals de symboliek die vroeger rijk vertegenwoordigd was met de vlinder, de zeis, de uitgedoofde toorts, de zandloper, e.d.

Uiteraard komen de biografische gegevens, voor de genealoog zo belangrijk, met bijzondere voorbeelden aan bod, waarbij soms een hele levensloop van de overledene op de steen in tekst of vers is terug te vinden. Dat op dorpsbegraafplaatsen, vooral bij honkvaste boerengeslachten, soms hele families bij elkaar werden begraven, is voor de genealoog een belangrijk gegeven.

De heraldiek, ook in het noorden zo ruim vertegenwoordigd, komt aan bod, evenals beroepsafbeeldingen op grafzerken.

We krijgen mooie voorbeelden te zien van moderne graven en urnengraven, die in tegenstelling tot de vaak lelijk gebouwde columbaria, heel persoonlijk kunnen zijn.

Na de pauze werden aan de hand van de kwartierstaat van de spreker, die veel predikanten in zijn familie heeft, nog 34 dia's getoond van grafmonumenten die hij als documentatie bij zijn kwartierstaat heeft kunnen achterhalen. Sommige zijn nu helaas reeds geruimd. Bij dit overzicht kwamen de families Van der Tuuk, Hillenius, Meijnet en Borgesius goed aan bod.

Bij de uitgebreide discussie na afloop bleek dat veel aanwezigen regelmatig kerkhoven en begraafplaatsen bezoeken om hun genealogie of kwartierstaat te completeren met aldaar (nog) aanwezige 'stenen charters'.

DE KOLONIEN VAN WELDADIGHEID IN DRENTHE

Samenvatting van de lezing op 17 juni 1992
gehouden door de heer J.J. Kaldenbach uit Alkmaar

De bittere armoede die in ons land in en na de Franse tijd was ontstaan, zorgde onder andere voor een leger van 190.000 bedeeden in de Noordelijke Nederlanden en zelfs 300.000 in de Zuidelijke Nederlanden (1815). Amsterdam telde bijvoorbeeld meer dan 30% en Leiden zelfs 50% bedeeden. Het

aantal vondelingen, bedelaars, vagebonden en prostituees steeg navenant en vormde een bron van ergernis en zorg voor de gegoede burgerij en de regering.

Koning Willem I meende dan ook door het stichten van koloniën in het Drentse veengebied het peil van de armen en misdeelden te kunnen verhogen door hun een agrarisch vak of spinnen of weven te leren.

De officier der Genie Johannes van den Bosch werd met de Organisatie belast. Aan de indeling, de orde en tucht, uniforme kleding, scheiding der sexen, etc. was goed te merken, dat Van den Bosch militair was.

De Maatschappij van Weldadigheid, een particuliere instelling met geld van de Koning, contribuerende gemeenten en particulieren, kocht allereerst in 1818 in de gemeente Vledder 600 ha bos- en heidegrond als bouwgrond en stichtte er Kolonie 1 en Kolonie 2 voor vrijwilligers (Frederiksoord). Daarna ontstond Willemsoord in het Steenwijkerwoldsche Heideveld (Kolonie 3). Daartussenin ontstonden Kolonie 4 en Kolonie 6 (Wilhelminaoord).

De laatste lagen gedeeltelijk in Friesland (gemeente Noordwolde, Vinkega en Steggerda) en Overijssel (gemeente Avereest). Dit is van belang voor gegevens uit de Burgerlijke Stand, die dus deels in Leeuwarden en deels in Zwolle te vinden zijn. Kolonie 5 lag deels in Avereest en in Ommen (Overijssel) en heette Ommerschans.

In Norg-Veenhuizen werd tenslotte in 1824 een terrein van 25.000 ha aangekocht, waar vooral wezen, vondelingen, bedelaars en vagebonden werden geplaatst.

Nu had de regering dus plaats voor tienduizenden personen, hetgeen aanvoerproblemen gaf. Men wilde toen gemeenten en kerkelijke instellingen dwingen hun wees- en armenhuizen te sluiten en inwonenden naar de koloniën te zenden, omdat de kans op recidive veel geringer zou zijn. Dat dit met opstootjes gepaard ging, blijkt o.a. uit het archief van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Hoorn, die het zenden van de wezen wist te verhinderen in 1835. Hierover schreef spreker het artikel "Rebellion" in het blad van de afdeling Drenthe (zie Treant nr. 1).

De archieven van al deze straf- en vrije koloniën liggen opgeslagen in het Rijksarchief In Drenthe, Markt 1, Assen. In de studiezaal bevinden zich ook enkele naamindexen

op verschillende ingangen. De nieuwe uitgebreide archiefinventaris door J.R. van der Zeijden e.a. (Assen 1990) is er ook te raadplegen en te bestellen. Als de juiste kolonie bekend is, zijn de bijbehorende stamlijsten, de klappers op huurders, pachters, hoevenaars, kolonis-ten, personeelsleden, mutatielijsten, Ingekomen en uitgaande brieven, de eigen bevolkingsregisters, boekhouding, legaten, scholen, arts, enz. enz. de snelste manier om de gezochte personen te achterhalen.

Aansluitend op deze samenvatting en op de vraag naar "Veenhuizen" in de bijeenkomst dd. 24-2-1992 (zie het eerste nummer van ons periodiek) nog het volgende.

Het Historisch Geografisch Tijdschrift (HGT) heeft onlangs een themanummer aan Veenhuizen gewijd (10e Jaargang, 1992, nr. 1).

Aan de orde komen o.a.:

* Het "landgoed" Veenhuizen (beschrijving van het complex; historische betekenis van opzet, gebouwen, architectuur, landschap).

* "Van dwang kolonie tot vierde gesticht"; Veenhuizen rechtshistorisch gezien.

* De landbouw in de dwangkolonie. Ter informatie:

Het HGT bevat artikelen en een literatuursignalement op het gebied van de historische geografie. Het verschijnt 3 à 4 maal per jaar. De artikelen kunnen voor de breed georiënteerde genealoog-historicus interessant zijn, bijvoorbeeld: "Oude kaarten als bron van vroegere topografische situaties", "Het Nederlandse 19e eeuwse kadaster".

J.F. Van Gemund

UNIFORMPETTENMAKERS IN AMERSFOORT

Uniformpettenfabriek HASSING BV

De directeur van de Uniformpettenfabriek Hassing BV te Amersfoort, naar verluidt de laatste uniformpettenfabriek in Nederland, wil graag weten hoe en wanneer zijn firma is ontstaan. Omdat het oorspronkelijk een familiebedrijf betrof, ligt het voor de hand een genealogisch onderzoek te doen naar de naamgever van het bedrijf. Met een verzoek daartoe richtte de directeur zich tot onze afdeling. Een oriënterend onderzoek leverde onderstaande gegevens op.

De huidige uniformpettenfabriek is de voortzetting van de in 1938 opgerichte "N.V.

UNIFORMPETTENFABRIEK v/h Firma A. Hassing" 1). Op grond van beschikbare correspondentie 2) kan geconcludeerd worden, dat het hier gaat om Anthonius Hassing, die in 1896 van Purmerend naar Amersfoort verhuisde.

Fragmentgenealogie Anthonius Hassing 3)

- I Anthonius Hassing, geb. Nijkerk 6-11-1840, uniformpettenmaker, overl. Amersfoort 31-1-1912, zn. van Johan Hendrik Joseph Hassing en Elizabeth Blokhulzen, tr.(1) Theodora Peperzak, geb. Nijmegen 1-2-1846, overl. Amersfoort 10-7-1900.
Uit dit huwelijk en wonend in Amersfoort:
1. Johan Hendrikus, geb. Leeuwarden 5-10-1868, volgt IIa.
 2. Wilhelmus Anthonius, geb. Leeuwarden 16-12-1870, coupeur.
 3. Julius Anthonius, geb. Loosdrecht 26-12-1877, volgt IIb.
 4. Julius Franciscus, geb. Loosdrecht 14-12-1880.
 5. Elisabeth Francisca, geb. Loenen 6-11-1883, onderwijzeres.
 6. Julius Theodorus Anthonius, geb. Loenen 20-2-1889, commies.
- Anthonius Hassing, tr.(2) Amersfoort 19-7-1904 Elizabeth Jansen, geb. Arnhem 28-2-1848, dr. van Adrianus Jansen en Johanna Spronk.
- IIa Johan Hendrikus Hassing, geb. Leeuwarden 5-10-1868, tr. 25-7-1895 Wilhelmina Hendrina Ockhorst, geb. Zutphen 26-10-1867.
Uit dit huwelijk:
1. Theodor Anton Johan Maria, geb. 11-5-1896.
- IIb Julius Anthonius Hassing, geb. Loosdrecht 26-12-1877, commies bij de H.I.J.S., overl. Amersfoort (A) 16-10-1936, tr. Sneek 7-7-1904 Sytske Vierstra geb. Sneek 17-10-1879.
Uit dit huwelijk:
1. Johan Willem, geb. Amersfoort 11-5-1905, overl. ald. 10-8-1905.
 2. Julia Theodora, geb. Amersfoort 28-9-1906.
 3. Jacobus Johannes, geb. Amersfoort 24-8-1908.
 4. Antoon Frans, geb. Amersfoort 3-11-1910.

Komst van de Hassings naar Amersfoort

Uit het bevolkingsregister blijkt dat omstreeks de eeuwwisseling de leden van de familie Hassing op verschillende momenten naar Amersfoort kwamen. Als eersten arriveerden op 2-2-1889 Johan Hendrikus (IIa) en zijn broer Wilhelmus Anthonius (I.2). Op 26-4-1890 voegde hun jongere broer Julius Anthonius (IIb) zich bij hen.

Hun vader, Anthonius (I) vestigde zich eerst op 19-5-1896 te Amersfoort, tezamen met zijn vrouw Theodora Peperzak en zijn kinderen Julius Francis-cus (I.4), Elisabeth Francisca (I.5) en Julius Theodorus Anthonius (I.6).

De oprichtingsdatum

Toen Julius Anthonius Hassing (IIb) het bedrijf van zijn vader overnam, mocht de onderneming zich reeds in een goede reputatie verheugen 4) In de overlijdensakte 5) van Anthonius Hassing wordt als zijn beroep "petten-fabrikant" vermeld. In het testament van zijn vrouw Theodora Peperzak komt de aanduiding "uniformpettenfabrikant" voor; ook wordt daarin gewag gemaakt van de "zaak in uniformpetten en aanverwante artikelen" 6). Overigens had Anthonius Hassing vóór zijn komst naar Amersfoort reeds een zaak in Purmerend. Het is niet waarschijnlijk dat de Fa. A. Hassing te Amersfoort een voortzetting is van het bedrijf in Purmerend. Dat laatste werd immers op 11-5-1896 overgenomen door zijn zoon Wilhelmus Anthonius (I.2) 7).

We mogen als mogelijkheid niet uitsluiten, dat de zaak oorspronkelijk is begonnen door de oudste zoon Johan Hendrikus. Hij gaf, net als zijn vader, bij zijn vestiging in Amersfoort als beroep op "kleermaker". De tot nu toe oudste vermelding van het specialisme pettenmaken dateert van 1897, wanneer Anthonius als beroep opgeeft "pettenmaker" 8). In de jaren 1903 t/m 1912 wordt vermeld "in militaire equipementen, pettenmaker" 9).

Voorlopig zouden we de conclusie kunnen trekken, dat het bedrijf is opgericht tussen 1889 en 1900. Indien Anthonius als oprichter kan worden aangemerkt, dan moet het 100-jarig bestaan van de huidige fabriek gevierd worden in 1996 of later.

Nader onderzoek als afdelingsproject

De suggestie is nu om ter gelegenheid van een dergelijk jubileum de resultaten van een nader onderzoek naar het voor- en nageslacht van de naamgever te publiceren. Als sponsor zal de firma HASSING BV optreden. Van de zijde van de Gemeentelijke Archiefdienst is alle mogelijke medewerking toegezegd.

Gaarne verneemt het afdelingsbestuur of er leden zijn, die aan een dergelijk onderzoek een bijdrage willen leveren.

- 1) Nederlandsche Staatscourant 23 maart 1938, bijvoegsel 497.
- 2) Instituut voor Handels- en Bedrijfsvoorlichting, dossier nr. 2720-1945.
- 3) Het oriënterend onderzoek bleef vooralsnog beperkt tot globale bestudering van de registers van de Burgerlijke Stand en het Bevolkingsregister te Amersfoort.
- 4) Zie noot nr. 2.
- 5) GA Amersfoort, BS, Overlijden 1912, akte nr. 42.
- 6) Brief d.d. 25-8-1987 van mevr. Y. Hassing.
- 7) Idem.
- 8) Amersfoortsche Almanak tevens volledig adresboek, 1897, p.28.
- 9) Amersfoortsche Almanak, tevens volledig adresboek, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903 en 1905. In 1912 treffen we nogmaals de aanduiding "In militaire equipementen" aan in het Amersfoortsch Jaarboekje en adresboek, uitgave der N.V. "De Eemlander", Dagblad voor Amersfoort en Omstreken.